BØRRE HAUGSTAD

TRYGGVE SAGEN

GUTTEN NORGE GLEMTE

en biografi

schreibtisch

A-918

TRYGGVE SAGEN
GUTTEN NORGE GLEMTE

BØRRE HAUGSTAD

TRYGGVE SAGEN
GUTTEN NORGE GLEMTE

En biografi

Rederkapitalen og Nasjonalgalleriet - Del 2

schreibtisch verlag
2017

© Schreibtisch Verlag, Oslo 2017
Første opplag, 2017

ISBN 978-82-690077-4-9

Boken er støttet av Fritt Ord

Redaktør: Ingar Holm

Omslag og bokdesign: Audun Lønning Gjerdi
Bilde- og konseptredaktør: Børre Haugstad
Satt med Adobe Garamond 12/8 pt
Papir: 115 g Munken Premium Cream 1.3
Trykk og innbinding: Livonia Print 2017

Schreibtisch Verlag presenterer trilogien Rederkapitalen & Nasjonalgalleriet:
I: *Krig, Kunst & Kollaps (2015) – schreib 01.*
II: *Tryggve Sagen – Gutten Norge Glemte – en biografi (2017) – schreib 02.*
III: *Jørgen Breder Stang – skipsreder og kunstsamler - en biografi (2020) – schreib 03.*

Kommentater og tips: besteboka@gmail.com
Hjemmeside: besteboka.no

[…] Kristiania, denne forunderlige By som ingen forlater før han har faat Mærker av den […]
(Knut Hamsun)

Tryggve Sagen «var noget av en boheme-natur og derfor meget generøs, og tenkte like meget på andre som seg selv […]
(Pola Gauguin)

Tryggve Sagen var enestående gavmild […]. Det hendte at han plutselig ga en venn et kostbart maleri, f. eks. en Munch […] Tryggve Sagens venner vil huske ham som en generøs og storslått venn […]!
(Dagbladet)

Til Guttorm Guttormsgaard –
den moderne, visuelle bokens far i Norge

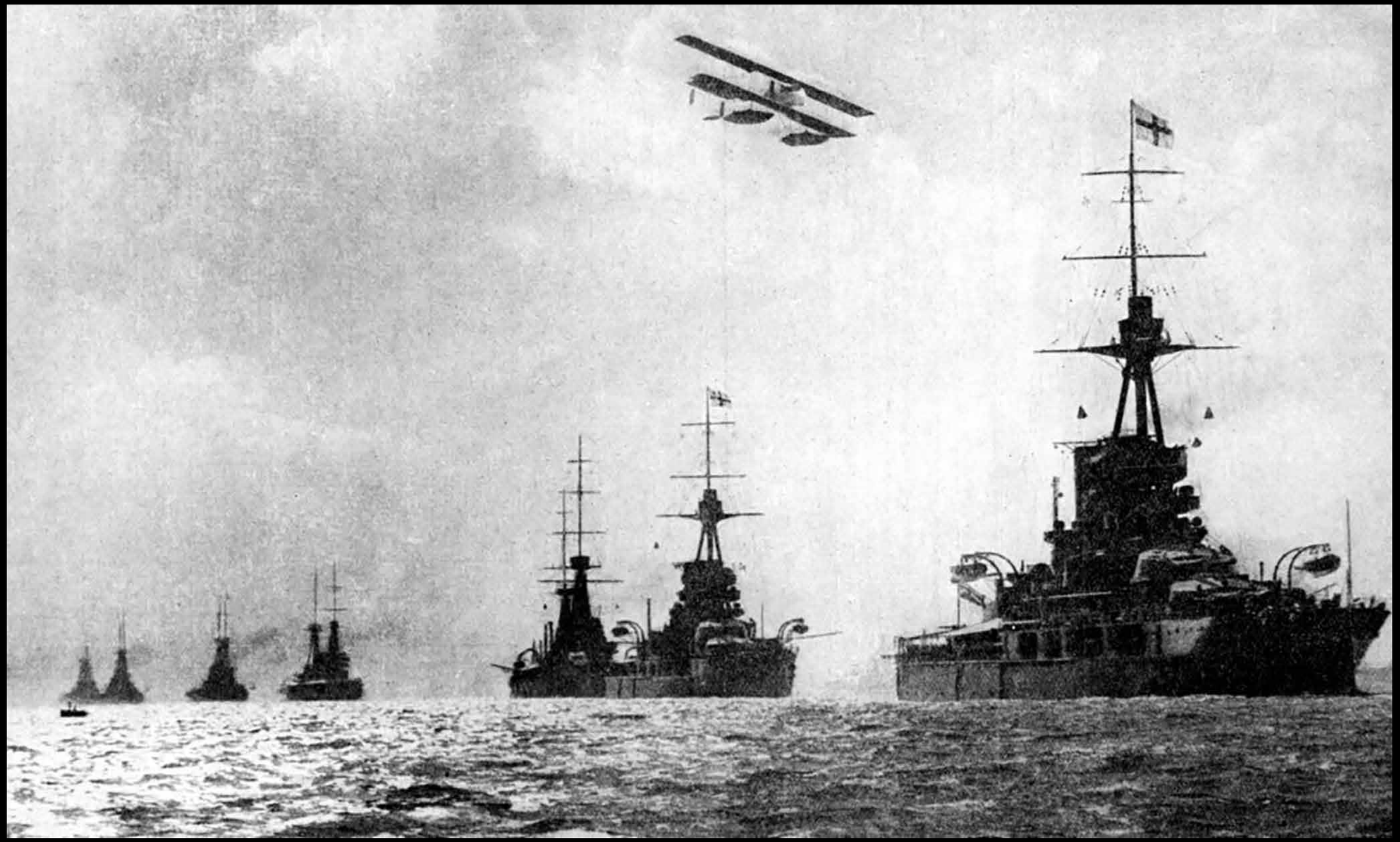
FORORD

Her er årsakene til at jeg skriver en biografi om Tryggve Sagen. Den særegne norske shipping-boomen under 1. verdenskrig snudde opp ned på mye i Norge. Som unggutt fra Moss reiste Tryggve Sagen til Kristiania og endte som skipsreder. Han ble relativt rik, prydet avisenes forsider og ble jobbetidens «unge ikon», men oppførte seg ikke som rikfolk flest. Først øste han penger utover familien sin. Så ga han en formue til Nasjonalgalleriet, som ikke gjorde ham til Kristianias største mesén, men til Nasjonalgalleriets viktigste personlig økonomiske støttespiller ved kjøp av utenlandsk kunst de siste hundre årene. Han overskygget alle, da han ga Nasjonalgalleriet muligheten til endelig å kjøpe inn viktige franske kunstverk av Cézanne, Gauguin, Renoir, Courbet, Degas og Friesz. Senere jobbet han dugnad i ti år for Nasjonalgalleriets venneforening, som førte til at Norge første gang fikk Picasso og Manet. Vi snakker her om en av Norges viktigste kultur-institusjoner. Sagens gave ble beskrevet som en del av et vendepunkt for museet, som endelig ble et moderne europeisk museum. Privat kjøpte Sagen også kunst og ble en av Norges viktigste kunstsamlere. Sin unge alder til tross, står han i ettertid fram som en av sin tids viktige kultur-personligheter. Som skipsreder drev Sagen et solid rederi, men privat spekulerte han til tider vilt også i kjøp og salg av skip som mange andre norske redere. Men så ble Sagen rammet hardt både av tyske ubåter og Amerikas konfiskering av norsk eiendom. Deretter rammet den ene tragedien verre enn den andre ham også privat. Hans fall ble dypt. Men Sagen er glemt og med få korte unntak utelatt fra den norske historieskrivningen. Grunnlaget for at en unggutt som Tryggve Sagen kunne bli en så viktig person for Nasjonalgalleriet og den norske kunsthistorien, ja også innen norsk skipsfart, kan bare forstås ved først å se på hans liv. Han kom tross alt til den norske hovedstaden med to tomme hender.

Takk!
Uten Tryggve Sagens barnebarn hadde jeg aldri klart å skrive en slik biografi. Først og fremst må jeg takke Anna Manca, eldstebarnet til Sagens datter Ingrid, som fant en bildeskatt som har bidratt til å gjøre biografien til en sann visuell opplevelse. Og noen hjerteskjærende brev som avslutter historien om Sagens liv. Hennes brødre Einar og Sigurd Li har også hjulpet meg. Jeg må også takke Guri Verne, barnebarnet til Sagens søster Asta, som på tampen fant noen ungdomsbrev og hundrevis av kort som kaster nytt lys over hovedpersonen. Resten av Sagen-familien har også gitt viktige bidrag. Torstein Sagen, Vibecke Sagen Homan og Ellinor Bruusgaard (barna til Sagens lillebror Torstein), Jorund Sagen Rømcke (barnebarnet til broren Birger), Jan Sagen (sønnen til Sagens bror Asbjørn) og Inger Staubo (barnebarnet til Sagens bror Lyder). Stor takk også til Oluf Mohn, Therese Serck-Hanssen, samt Øivind Kristian Rue, Geir Imset og Ingar Holm som har lest manus og sikret gode redigeringer. Moss Historielag kom med et tips. Tusen takk alle sammen, også de jeg har glemt.

Børre Haugstad, Oslo 27. juni 2017

NB!
Bokens fem første kapitler er en kronologisk historie om Sagens liv og de tre siste er tematiske kapitler som tar for seg hans store interesse for kunst og en avsløring om norsk litteraturhistorie og jobbetidens ville utskeielser. Tema-kapitlene, som kan leses uavhengig av den kronologiske delen, er såpass grundige at de er skilt ut for ikke å bryte opp flyten i historien om Sagens liv.

INNHOLD

KAPITTEL 1:

Tryggve Sagen flyttet 15 år gammel inn på et herberge i Kristiania. Der startet han klatringen mot hovedstadens overklasse 19

Noen ganger er en kaffekopp nok 19
Lillesøsteren døde 19
Konge på perrongen 26
Bodde på herberge i Kristiania 30
Tidenes beste elev i norsk stil 41
Skyteulykken 56
Shippingsjef 19 år gammel 57
«Der jeg var sersjant var han feltmarskalk» 64
«Mord på åpen gate» 68
«Krigen vil ruinere meg» 73

Sidesaker:
11 tyske krigsskip fosset inn Drammensfjorden i 1911 62
Skipsreder før verdenskrigen? 72
Årsaken til 1. Verdenskrig – 17 millioner døde i stormaktenes jakt på rikdom 72

KAPITTEL 2:

Krigen svingte Tryggve Sagen opp som skipsreder, men unggutten var ikke som andre rikinger 77

«Stort nyt Kristianiarederi» 77
Fraktratene steg med 1 000 prosent 79
«Kristianiadamperen 'Orkedal' gaaet paa mine» 81
Den sjenerøse broren 96
To danske mysterier 98
Fant kjærligheten i København 105
Norge mot Tyskland og England 120
«Pengefyrste etter amerikanske dimensjoner» 122
Millionspekulasjon 124
Tysk ubåt senket Sagen-skip 126
Sagen til Hannevig: *Kanseller kontrakten!* 132
Sagen og Borthen – nære venner av Hannevig 133
«Bryllupsreise» i Valdres: kjøpte sanatorium til moren 135
En ølbrygger […] pluss fru Thrine Grøn 140
«Lille-Tryggve» blir født og ny villa på Vinderen 142
Sagen kjøpte to gamle kron-gods 144
Tryggve Sagen og Fred. Olsen – to verdener 148
Den nye adelen i Kristiania – slott, palass og norske «lorder» 151
Skipsrederen danket ut ølbryggeren 158
Shipping-boom ble bygge-boom 164
«Sabotert av Hannevig» 175
Bruddet med «bedrageren» Hannevig 178
Datteren Ingrid ble født 26.5.1919 179
Sagen regjeringsoppnevnt rådgiver 203
Tryggve Sagen – lørdagsportrett i Dagbladet 212

Sidesaker:
Sagens fire skip 79
Churchill tok ansvaret for 150 000 døde soldater 81
Fargerik skipper (samt Den amerikanske borgerkrigen, datteren til Marcus Thrane, Norges store landbrukspionér og finansministeren til Quisling) 82
Storspekulant og Sagen-venn 94
Skrev om Sagen 102
Sagens venn – dansk kunstsamler 103
Norsk gullasch-baron – myrdet av Stalin i Riga 110

«Dødens kjøpmenn» 120
«Pioner» (New York Times), «Kriminell» (Den amerikanske staten), «Bedrager» (Sagens advokat) 122
«Jobbetiden» – vill spekulasjon med matvarer, kull og skip 124
Drepte 12 av Sagens sjøfolk – Ubåtkrigen 130
Sagen ga 50 000 kroner til ny Kristiania-opera – Hannevig ga penger til alle 144
Ølbryggerens sønn 148
Snarøen hovedgårds eiere 150
Thomas Piketty bommet på Norge 158
DS Stavangerfjord – «Atlanterhavets dronning» 205

KAPITTEL 3:
Amerika ruinerte skipsrederen og spekulanten Tryggve Sagen 219
Nedturen startet 219
Amerika knekte Sagen 223
Aksjonærbråket startet 225
Snipp, snapp, snute, så var Sagen ute 232
Solid start 232
Livsverket ramlet sammen 237
Den store tragedien 245

Sidesaker:
Amerika knekte Sagen-venn 223
Sagen mot «Pølsemaker»-Kvam 226

KAPITTEL 4:
«Kan jeg få låne 200 kroner?» – Et brev til en søster («brenn brevet!») 257

KAPITTEL 5:
«Jeg vil gjerne se deg og barna en gang til før jeg dør» – Et brev til en datter («Din pappa») 293

KAPITTEL 6:
Krigen svingte Tryggve Sagen opp som unggutten med de sjenerøse gavene, det fikk Nasjonalgalleriet merke 319
Tryggve Sagen ga Nasjonalgalleriet en formue 319
Kunstmarkedet i Paris kollapset 319
Et berømt mesterverk 326
Sagen mot Sveriges tronarving 350
«Gave fra Sagen» 358
Sagen på Morgenbladets forside 378

Sidesaker:
Kunstpioner og pokerspiller 322
Høvik kirke og Marie Plahtes Minde […] 324
«De to store edle sjelene» – Schou og Sagen 384

KAPITTEL 7:
Krigen svingte Tryggve Sagen opp som kunstsamler, men unggutten var ikke helt som andre kunstsamlere 387
En hemmelighet avslørt i Tryggve Sagens stue 387
Manet foregrep det 20. århundres kunst 398
Bak kulissene i Paris og Berlin 401
Matisse influert av afrikansk skulptur 405
Thiis' tragiske feilvurdering 406
Berlin-dramaet mot slutten 412
Sagen betalte 5 200 dollar = 18 200 kroner 415
«Afrikansk negergud på bordet» 421
Picasso: kvinner i bordell, Matisse: kvinner i paradis 425
Sagens «norske grep» 427
Matisse-salg skapte Norges fremste kunstgalleri 431
Sagenmaleri satte verdensrekord – på førstesiden av avisen The New York Times 434
Sagen kjøpte Sigri Welhaven-skulptur 435

To svirebrødre 436
Kjøpte småbruk av Sagen i Hurdal 456
Van Gogh 459

Sidesaker:
Kunsthandler i Paris. Venn med Matisse og Renoir 415
Venn med Picasso og Matisse 434
Gavmild generalkonsul 435
«Sagen-maleri» som bokomslag 436
Norges mest profilerte gallerist 438
Tryggve Sagens Ludvig Karsten-samling 447
Med en kaffekopp […] Otto Emil Johansen 456
Kunstneren Per Lasson Krohg 459
Ga svenskene Strindberg-kunst – fikk VASA-ordenen 460

KAPITTEL 8:
Krigen svingte Tryggve Sagen inn i norsk litteraturhistorie som Lillelord og opp på en divan i Stortingets kjeller 467
Tørste jobbere i «Fyrstikklubben» 467
«Rødvin til hummer» 471
Borgen var selv bitt av spekulasjonsfeberen 477

Sidesaker:
Mumle Gåsegg: Johan Borgen – Wilfred Sagen: Tryggve Sagen 470
Johan Borgen-nabo, lege og kunstsamler […] 479

Epilog 1:
Hvem var Tryggve Sagen og hvorfor ble han glemt? 482

Epilog 2:
Om metoden – den visuelle biografien 485

Vedlegg 1:
Sagens sideprosjekter – små rederier 490
Rederiet Oslo 490
Rederiet Moldeholm 492
Rederiet Perra 492
Rederiet Rolf II 493
Rederiet J.J.Salvesen 494
Rederiet Stubbekøbing 496

Vedlegg 2:
Familietreet etter Inga og Martin Sagen – Tryggve Sagens foreldre 498

Vedlegg 3:
Kongehuset drev Hurdal Glasværk 503
Ølbryggerens arving 506
Halshugget 507

Bibliografi 508
Bilder, illustrasjoner og dokumenter 515
Noter 516
Register 550

Tabeller: All statistikk er original og laget av forfatteren.

Kapittel 1:
Tryggve Sagen flyttet 15 år gammel inn på et herberge i Kristiania. Der startet han klatringen mot hovedstadens overklasse

1891–1915: SLAGEN, HUSØY, MOSS, KRISTIANIA, BERLIN

Noen ganger er en kaffekopp nok

EN KAFFEKOPP SKULLE forandre livet til Tryggve Sagen. Den skulle føre ham bak kulissene i verdenskrigens drama. Til Berlin! Til Paris! Til København! Til noen av de store skattene signert 1900-tallets viktigste malere. Og kjærligheten! Slurkene med kaffe var også utgangspunktet for at Sagen skulle bidra til et vendepunkt i Nasjonalgalleriets historie. Men mange år før det spesielle møtet på en kafé i den norske hovedstaden, startet den unge guttens klassereise mot toppen av det norske samfunnet lenger sør i Norge.

Lillesøsteren døde

TRYGGVE SAGEN VOKSTE OPP i en familie der hans lillesøster døde bare fem år gammel.[1] En vårdag det første året i det nye århundret døde hun. Tryggve var åtte år gammel. Hans mor hadde nettopp fått beskjed om at hun igjen var gravid, da lille Ingrid lettkledd forsvant ut i kulda et ubevoktet øyeblikk i 1900. Lillesøsteren døde 23. mars av lungebetennelse. I mange år sørget moren over tapet av den lille, fortryllende jenta.[2]

Døden og alvorlige ulykker skulle forfølge og prege Tryggve Sagen hele livet. Som ung far skulle han oppleve den verste tragedien av dem alle.

Hans foreldre, Inga og Martin, fikk til sammen åtte barn. De to var henholdsvis 27 og 29 år da de fikk sin første sønn Tryggve i

FOREGÅENDE OPPSLAG:
Tønsberg 1897: *Like før Tryggve Sagen og familien flyttet over Kristiania-fjorden til Moss, sendte hans foreldre ham til fotografen i Tønsberg sammen med lillebroren Birger. Fotografiet er limt på en liten papp-plate der fotografens navn* Th. Larsen, Tønsberg *er dyp-etset i selve bildet.*

MOTSTÅENDE SIDE:
Moss 1906: *Et portrett av 14 år gamle Tryggve Sagen malt av den Kristiania-fødte kunstneren Hjalmar Fries Schwensen (1862–1925). I 1898 kjøpte Schwensen Rød gård på Jeløya, der han slo seg ned som «gårdbruker og kunstmaler». Han ble kalt «Jeløens aristokrat» (Kilde: Nils J Ringdal,* Moss bys historie – Bind 3. *159).*

Mamma og pappa:
Sagens foreldre Martin og Inga fotografert i Tønsberg rundt 1896

1891. Han ble født i Slagen, og de første årene bosatt ved havet, på Husøy i Vestfold. I samme fylke ble moren Inga Marie Johansdatter Weiby født i 1864 på det *Folketellingen for 1900* kalte «Nøterø» i Vestfold.[3] Den to år eldre faren Martin Olsen Sagen kom fra Sørum i Akershus.[4]

Familien Sagen bodde på «Husø» i den ytre delen av den gang Kristiania-fjorden, der Tryggves lillesøster Ingrid (1894), samt de to yngre brødrene Birger (1893) og Lyder (1896) også ble født. Men året før Tryggve skulle begynne på skolen i 1898, flyttet de over på den andre siden av Kristiania-fjorden til Moss. Her kom hans fire siste søsken Asta (1898), Asbjørn (1900), Otto (1902) og Torstein (1906) til verden.

En ny ulykke rammet familien noen år senere. Igjen var det en vinterdag det skjedde. Tryggves lillebror Otto var ute på sjøisen, falt og slo bakhodet. Han utviklet epilepsi og senere en svulst på hjernen.[5] Dette skulle mange år senere få fatale konsekvenser for lillebroren de kalte «Linken». Han het ikke bare Otto, men ble døpt Otto Lingaard, som det også står på familiens gravsted på Moss kirkegård.[6]

Otto Lingaard var jo et spesielt navn å gi sin sønn. Det viste seg at lillebroren til Tryggves mor Inga het nettopp Otto Lingaard. Han døde året før i 1901 av «hjærtetilfælde», bare 30 år gammel.[7] Han var «Ugift Handelsbetjent».

Grunnen til at familien flyttet over fjorden til Moss, var en konsekvens av at Stortinget i 1889 vedtok Lov om folkeskoler, som bestemte at alle barn skulle ha syv års skolegang. Loven førte til at Moss bygde en rekke nye skoler, med nye jobber som ble attraktive for Tryggves lærer-foreldre. Den første nye skolen var store Moss Folkeskole i 1891, der Tryggve startet i 1. klasse.[8] Faren var sløydlærer på samme skole![9] Samt lærer ved «Moss folkeskoles skomakerskole».[10] Han var «diger», haltet lett og gikk med stokk. Var det fyll og bråk i byen ble «Martin stokken» ofte tilkalt for å hjelpe byens lille politikorps å ordne opp. Hele livet var han aktiv i Moss avholdslag.[11] Moren Inga jobbet også som lærer, sin store familie til tross. Det var uvanlig på den tiden. De fleste kvinner med store barnefamilier var husmødre. For å holde ut som dobbeltarbeidende husmor og lærer, skaffet Tryggves mor seg også i tillegg til hushjelp fra en pleiedatter, ekstrahjelp i huset. En dame vasket klær hos familien på mandager.[12] Inga drev også mye med veldedighet, arrangerte feriekoloni for å hjelpe fattige barn.[13] Senere ble Tryggves mor formann i Moss Kvinneråd i perioden 1925–1931.[14]

I tillegg til ungene, hadde de pleiedatteren Marie Laurentze Mathissen (1885), som var «deltager i husgjerningen».[15] Pleiedatteren var forøvrig bestemoren til NRKs TV-profil Trond-Viggo Torgersen.[16] Ingas søster Nelly Larssen (1872) bodde også hos familien, og jobbet for en lokal «kjøbmand». Hun var gift, men ektemannen bodde ikke sammen med henne. Sagen-familien hadde også en leieboer, Abraham Martin Ledsåk (1874), som var «kontormand på Moss Dampsag og høvleri.» Adressen var den gang i 1900 registrert som Løkkegade 10e. Senere fikk huset ny adresse, Skolegata 3 på Skarmyra i Moss.[17]

Familien Sagen tok godt vare på hverandre. Både moren og faren var spesielt interessert i litteratur. Hver mandag hadde de høytlesning for barna med boller og saft.[18] I denne familien var Tryggves mor «rivjernet», «den strenge sjefen i huset», som slektningene sier, mens Tryggves far var «mild og snill», «et fromt vesen» og «heime-døypar». Den lett handikappete, halte farens milde, sjenerøse vesen var nok noe av det viktigste Tryggve tok med seg ut i verden. Samt morens handlekraft. «Hun dyrket sønnene sine», forteller slektningene.

Han vokste opp i en ressurs-sterk familie. Et fotografi av Tryggve som tenåring avslørte at lærerfamilien nok hørte til en øvre middelklassen i Moss, der vi kan se at familien både hadde telefon og

Moss 1908: *I Løkkegata 10 i Moss bak huset i hagen, ble dette bildet tatt i 1908. Tryggve hadde allerede i 1907 flyttet til Kristiania, men var en tur hjemom og med på dette familiebildet. Fra venstre: Inga Sagen, Otto Lingaard, Martin Sagen, Birger, Asbjørn, Torstein, Tryggve (bak), Asta, Lyder og pleiedatter Marie («Tulli») Laurentze Mathissen.*

piano allerede det første ti-året på 1900-tallet. Fotografiet viste også at Tryggve spilte et strengeinstrument.[19]

Så om noen år var det en svært veloppdragen gutt som tok båten til Kristiania. Det skulle få konsekvenser for den norske hovedstaden.

Mens Tryggve vokste opp i denne tallrike lærer-familien i den stadig ekspanderende havnebyen Moss, var det en tid tre skipsverft i byen, dvs det var to verft og et mekanisk verksted, som også etter hvert begynte å bygge og reparere skip. De lå på rad og rekke ved Mossesundet i begynnelsen av 1890-årene. I 1909 hadde Moss Værft vokst til å bli byens største arbeidsplass. En av eierne var ingen ringere enn skipsreder Christoffer Hannevig senior, faren til en av Norges mest kjente menn, en mann som Tryggve Sagen skulle samarbeide tungt og tragisk med under den første verdenskrigen som var i anmarsj.

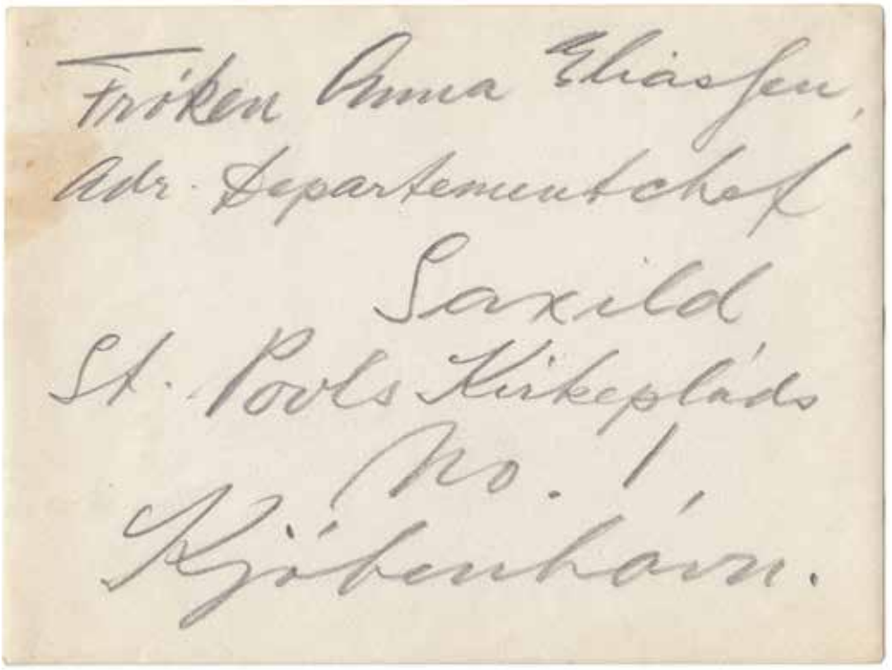
I perioden 1881 til 1910 gikk det med ujevne mellomrom båttrafikk på Vansjø på grunn av de elendige veiene i Østfold. Fra Moss kunne du ta rutebåten innover i landet til Roos i Svinndal, der Tryggve Sagen noen år senere skulle vise sin sjenerøsitet. Dampskipene fra Moss til Horten startet i 1884, og i 1893 ble det fast skipsrute fra Moss til Kristiania. Rutebåten mellom Kristiania og Vestlandet anløp Moss.

> *Ungdommen i byen kjente båtens fløyte på lyden, og de hastet av sted til bryggen straks de så båten. Guttene studerte trosser og tau og pratet med sjøfolkene. Pikene – mange i sin beste stas – sendte stjålne blikk mot øverste dekks passasjerer for å se om det skulle befinne seg spennende fremmede herrer om bord.*[20]

Byens store skipsreder var Richard Peterson, fra familien som også sto bak «den stinkende mosselukta» fra byens papirindustri.

MOTSTÅENDE SIDE:
Sjeldent interiørbilde: *Her er Tryggve Sagen som tenåring inne i stua i Løkkegata i Moss. Det ble svært sjeldent tatt slike bilder inne i hus den gangen. Her ser vi at familien hadde både telefon og piano. Og at Tryggve spiller på et strenge-instrument. Det var en tekst bak på fotografiet. Den viste at han hadde notert adressen til «frøken Anna Eliassen» i København. Hun får vi høre mer om.*

KONG OSCAR II *(1829–1907).*

KONG EDWARD VII *(1941–1910).*

TSAR NIKOLAJ II *(1868–1918).*

Konge på perrongen

SAMMEN MED JERNBANEN, som kom i 1879, bidro den økte kommunikasjonen med omverden til at Moss vokste voldsomt i disse ti-årene. Byen lå midt i hovedferdselsåren mellom Kristiania og «verden». Og alle Europas fyrster var jo i slekt med den mann som skulle bli Norges konge, danske prins Carl – kong Haakon VII.[21]

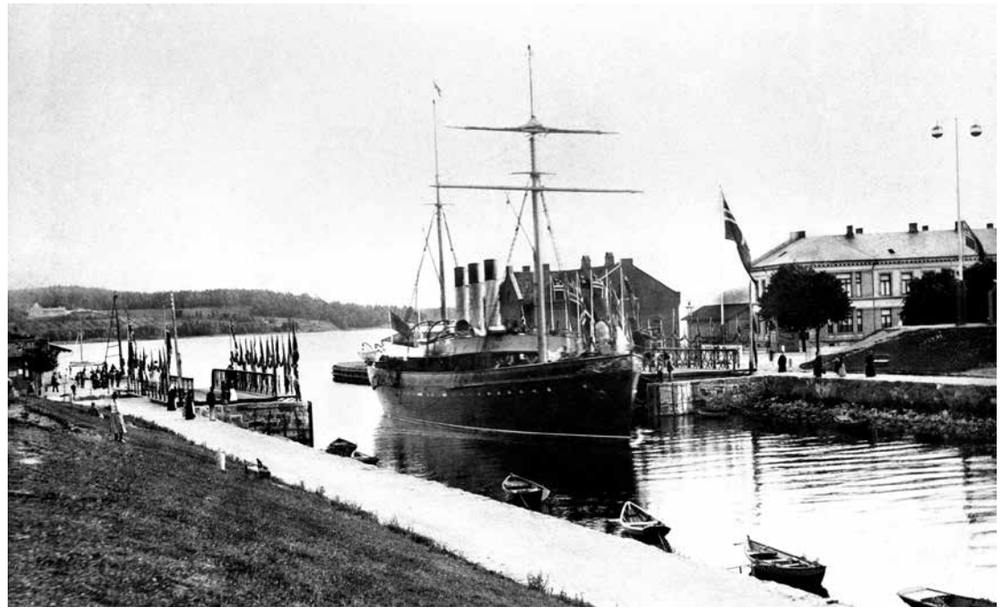
Mens den nye havnebyen Moss kokte av aktivitet, ble perrongen på jernbanestasjonen en gradmåler på at den store verden var kommet til byen. For plutselig en dag ble den engelske kongen – dronning Victorias sønn Edward VII – observert på perrongen.[22] Mens toget sto på stasjonen kunne kongen også få seg et glass portvin i jernbanerestauranten.

På denne tiden kunne Tryggve Sagen og byens befolkning oppleve at svenske-kongen Oscar II på begynnelsen av 1900-tallet kom i sin båt *Drott* for nok en gang å besøke byens kurbad. Kongen som hadde besøkt Moss en rekke ganger, pleide å feste på Jeløya med den lokale «fiffen», familiene Gerner og Peterson.[23]

Og den russiske tsaren – Nikolaj II – bestilte klær fra en av byens nye, store bedrifter Helly Hansen. Kong Haakon VII fikk nemlig i 1906 spesialsydd en ridefrakk til en feltmanøver. Kort tid etterpå kom bestilling fra den russiske tsar som ville ha gul oljefrakk med sydvest. Moss Avis skrev: «Tsaren skal under et møte med keiser Wilhelm i Østersjøen forleden ha faat se ham i et slikt utstyr og vil nu ha maken.»[24]

I Moss kunne altså unge Tryggve Sagen oppleve en duft av den store verden. Samtidig hadde folk i bygdene nesten helt sluttet å emigrere til Amerika. De dro heller inn til Moss. De 25 årene fram til 1900 doblet byens befolkning seg.[25] Byen var blitt litt som «Lille Amerika». Den industrielle revolusjonen hadde feid over Moss og dratt byen opp av søla.

Fra Moss, Jernbanestationen

Bodde på herberge i Kristiania

MEN TRYGGVE forlot Moss. Mens de fleste som ville ta gymnaset dro til Fredrikstad, fordi Moss ikke hadde eget gymnas, dro Tryggve til Kristiania bare 15 år gammel.

Der begynte han på Kristiania Handelsgymnasium i 1907, som lå i hovedstadens hjerte, i Munchs gate 4 og en snipp av Keysers gate 15.[26] Men i Kristiania Adressebog var det ikke spor av unge Sagen før i 1909. Det var det derimot i de interne listene til Kristiania folkeregister, der Tryggve bodde på «Herberge» i «Storgd. 7, 5 etg.» allerede fra 24. august 1907, altså fra skolestart.[27]

Vinteren 1909, drøyt to måneder før avsluttende eksamen, skrev Tryggve brev hjem datert «Kristiania, 20/2 1909»:

> *Kjære Mor![28]*
> *Det var riktig snilt af dig at sende mig nogle Ord igaar. Det er samme Striden for dig – og det blir vel endnu en Stund, før det blir bedre. Den eneste trøsten er, at det er mange som har det ligesaa stridt -, og selv denne Trøst er tynd og lidet tilfredsstillende. – Bare dere faar være friske du og far, og det faar vi haabe med Guds Hjælp. – Godt var det, at Birger fik en Plads igjen – men hvor længe tror du det varer?*

Birger var den i lærerparets glupe gutteflokk som ikke helt passet inn i mønsteret. Han var en villbasse og spilloppmaker som ikke var så opptatt av å gå på gymnaset. Når så Birger igjen hadde fått plass i gymnaset, var Tryggve i dette brevet usikker på hvor lange det varte. Senere skal vi se hvordan Tryggves dype søskenkjærlighet og sjenerøsitet nettopp kom lillebroren Birger til gode.

I brevet var Tryggve også bekymret for broren Lyders helse, og glad for at han var blitt frisk igjen. Tryggve skrev om at livet var «stridt» for moren og han forsøkte seg med litt «trøst». Det var fire år siden lille Ingrid døde av lungebetennelse, og ikke lenge siden Otto

DE TRE FOREGÅENDE SIDENE:
«Hoff-duft» i Moss:
På jernbanestasjonen i Moss tok britenes Kong Edward VII seg et glass portvin og gjennom Mossesundet kom Kong Oscar II med sin båt Drott *på besøk. En duft av den store verden kom til Moss med den moderniserte byen som var blitt en livlig havneby med sine tre skipsverft.*

Lingaard fikk epilepsi, som hemmet skolegang og etter hvert gjorde ham «bufast» hos foreldrene i Moss resten av livet.

Avslørende var også dette vinterbrevet om hybelboeren Tryggves vaner og usedvanlige gode forhold til moren.

> *Saa var det Tøiet da. Jeg sendte hjem det jeg havde af skiddent saa nu har jeg med Respekt at sige ikke et eneste rent Plag igjen -, derfor venter saare. Hvis du imidlertid ikke kan faa alt færdigt – saa send straks lidt med Toget – en Skjorte – Strømper, Lommetørklæder og et Par Underbenklæder – Støvlerne, hvis de er i stand. – Jeg skal da skifte og sende alt det Skidnetøi jeg har hjem straks, med Rutland eller om det kniber, med Toget. Saa faar vi det ordnet.*

Se det! 17-åringen sendte klær enten med toget eller rutebåten *(Rutland)* fra Kristiania til Moss for å få det vasket. Og moren sendte det samme vei tilbake! Her måtte moren stå på pinne for sin eldste sønn! Nå vet vi at familien hadde hjelp til tøyvask hver mandag, så moren fikk litt avlastning, men dette sa jo mye om kvinnerollen på den tiden. Men også om dyp familiekjærlighet. Og at moren ikke bare «dyrket» ham, men også skjemmet bort sin første sønn. Lærerfamiliens lille ekstra slant ble blant annet brukt på litt luksus til eldstesønnen. I brevet klaget Tryggve også på at han hadde lite penger. På handelsgymnaset var de ferdig med pensum, men Tryggve hadde lyst til å lese mer, så han hadde bestilt eller som han uttrykte det, at han fikk «i nær Fremtid flere Udlæg – bl.a. til en samling franske Læsestykker (2.50).» Og så kom en fornøyelig brev-passasje:

> *Og hver eneste Dag er der noget som skal betales. Det kunde derfor ikke være verst at faa det far kalder »Oppgjør for Pjekkerten». Snart. Den var jo min i Ordets egentlige Forstand. Hils alle hjemme. Din Tryggve.*

Kristiania, 2/2 1909.

Kjære Mor!

Det var rigtig snilt af dig at sende mig nogle Ord igaar. Det er samme Striden for dig – og det blir vel endnu en Stund, för det blir bedre. Den eneste Tröstan er, at der er mange, som har det ligesaa stridt –, og selv denne Tröst er tynd og lidet tilfredsstillende. – Bare dere faar være friske du og far, og det faar vi haabe med Guds

Hjælp. – Godt var det, at Birger fik en Plads igjen – men hvor lange tror du det varer? Jeg hörer, at Lyder er blit frisk igjen, det var godt – vi faar haabe, at hans Sygdom ikke er kronisk. Og nu bærer det jo afsted mod Sol og Sommer igjen – det kan jo ogsaa udrette meget. –

Saa var det Töiet da. Jeg sendte hjem det jeg havde af Skiddent saa nu har jeg med Respekt at sige ikke et eneste rent Plag igjen –, derfor venter jeg saare. Hvis du imidlertid ikke kan faa alt færdigt – saa send

Brev fra hvilket Pigebarn? Meget spændt.
Jeg sender dig et lit Billede – hvordan synes du nu den? B.

straks lidt med Toget – en Skjorte – Strömper, Lommetörklader og et Par Underbenklader. – Stövlerne, hvis de er i Stand. – Jeg skal da skifte og sende alt det Skidnetöi jeg har, hjem straks, med „Rutland“ eller om det kniber, med Toget. Saa faar vi det ordnet. – Her gaar alt sin jevne Gang. Vi begynder nu paa Skolen 8 igjen og sidder ved Bordet ½ 7. Det gaar i et Jag – og Tiden gaar. – Hjalmar har jeg set en Gang siden Jul – han passet mig da op ved Skolen – jeg spiste siden

Middag med ham. Mere har jeg ikke set ham – han straver vel med sit. Sigurd dyrker Akesporten – Gudskelöv, saa har han et Afløb. – Jeg har modtaget og expederet Maanedspengerne hver til sine Eiermand og nu jeg som sedvanlig blank igjen. Jeg föler mig saa underlig lettet, naar jeg har betalt hver sit. Har imidlertid i nar Fremtid flere Udlag – bl. a. til en samling franske Læsestykker (2.50) Vi er nemlig færdig med vort Pensum. – Og hver eneste Dag er der noget som skal betales. – Det kunde derfor ikke være værst at faa det For kalder „Opgjör for Gjekkerten“. Snart. Den var jo nyi i Ordets egentlige Forstand.. Hils alle hjemme. Din Trygve.

Jeg haaber, du snart er saa kvik at sende mig noget Ord igjen; du ved ikke hvor hyggelig det er for mig at høre lidt fra dig. Hilsen: [illegible]